

УДК 656.2:658.152

*Світлана Пінчук, доцент
(доцент кафедри «Фінанси і кредит»
Державного економіко-технологічного університету транспорту)*

*Анастасія Ясінська, студентка
(магістр гр.1ФК
Державного економіко-технологічного університету транспорту)*

ФІНАНСУВАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Стаття присвячена питанням фінансування оновлення основних засобів підприємств залізничного транспорту в умовах нестабільної економічної і політичної ситуації в країні, актуальність яких підсилюється в період трансформаційних процесів, що відбуваються сьогодні в галузі. Розглянута економічна сутність основних засобів підприємства та наведена класифікація основних засобів залізничних підприємств згідно із Методологічними рекомендаціями П(С)БО 7 «Основні засоби». В статті подається оцінка наявних технічних можливостей підприємств залізничного транспорту, достатність їх фінансування для ефективного функціонування, задоволення потреб споживачів транспортної продукції. Розглядається роль, місце і значення проведення аналізу стану та ефективності використання основних засобів підприємств залізничного транспорту в загальній оцінці їх фінансово-економічної діяльності, вплив ефективності використання основних засобів на результативність та економічний розвиток виробничих підрозділів і основні показники діяльності. Теоретично обґрунтована необхідність врахування основних чинників для раціонального варіанта фінансування основних засобів підприємств, а саме, їх оновлення. В проведеному дослідженні вказується на недостатність власних коштів для повного відновлення основних засобів підприємств, і тому виникає необхідність постійної аналітичної роботи щодо пошуку нових оптимальних джерел фінансування.

Ключові слова: основні засоби, оновлення, ефективне використання, джерела фінансування, модернізація, підприємства залізничного транспорту.

© Пінчук С.С., Ясінська А.О., 2016

Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління», 2016. Вип. 35

*Светлана Пинчук, доцент
(доцент кафедры «Финансы и кредит»
Государственного экономико-технологического университета транспорта)*

*Анастасия Ясинская, студентка
(студентка группы 1 ФК маг.
Государственного экономико-технологического университета транспорта)*

ФИНАНСИРОВАНИЕ ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОЙ ОТРАСЛИ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Статья посвящена вопросам финансирования обновления основных средств предприятий железнодорожного транспорта в условиях нестабильной экономической и политической ситуации в стране, актуальность которых усиливается в период трансформационных процессов, происходящих сегодня в отрасли. Рассмотрена экономическая сущность основных средств предприятия и приведена классификация основных средств железнодорожных предприятий в соответствии с Методологическими рекомендациями П(С)БУ 7 «Основные средства». В статье проведена оценка имеющихся технических возможностей предприятий железнодорожного транспорта, достаточность их финансирования для эффективного функционирования, удовлетворение потребностей потребителей транспортной продукции. Рассматривается роль, место и значение проведения анализа состояния и эффективности использования основных средств предприятий железнодорожного транспорта в общей оценке их финансово-экономической деятельности, влияние эффективности использования основных средств на результативность и экономическое развитие производственных подразделений и основные показатели деятельности. Теоретически обоснована необходимость учета основных факторов для рационального варианта финансирования основных средств предприятий, а именно, их обновления. В проведенном исследовании указывается на недостаточность собственных средств для полного восстановления основных средств предприятий, и поэтому возникает необходимость постоянной аналитической работы поиска новых оптимальных источников финансирования.

Ключевые слова: основные средства, обновления, эффективное использование, источники финансирования, модернизация, предприятия железнодорожного транспорта.

*Svetlana Pinchuk
(Associate Professor of «Finance»),*

*State economy and technology university of transport)
Anastasiia Yasinska
(Student group FC 1 mag., State economy and technology university of transport)*

**FINANCING FIXED ASSETS RAIL INDUSTRY IN MODERN
CONDITIONS**

Article is devoted to finance fixed assets of rail transport in an unstable economic and political situation in the country, the relevance of which is amplified during the transformation processes taking place today in the industry. The economic nature of fixed assets and the classification of fixed assets railway undertakings according to the Methodological Recommendations P (S) 7 «Fixed Assets». The paper is fed assessment of available technical capacity of rail transport, the adequacy of funding for effective functioning, customer satisfaction transport products. The role, place and importance of analyzing the status and effectiveness of the basic means of rail transport in the overall assessment of their financial and economic activities, the impact of the efficiency of fixed assets for economic development and performance of production units and key performance indicators. Theoretically the necessity of taking into account key factors for sustainable alternative financing fixed assets, namely their updates. As of the research points to the lack of own funds for full restoration of fixed assets, and therefore there is a need for continued analytical work on finding new optimal funding.

Keywords: basic tools, updates, efficient use, sources of financing, modernization of railway undertakings.

Постановка проблеми. Залізничний транспорт України є складним виробничо-технічним комплексом, має важливе соціально-економічне значення для країни й суспільства загалом. Разом з тим, підприємства залізничного транспорту мають високу частку морального та фізичного зносу основних засобів, що, у свою чергу, вимагає значних витрат на їх обслуговування та ремонт, впливає на фінансові результати діяльності підприємств і, як наслідок, на можливості залучення коштів для їх фінансування. Тому, саме в сучасних умовах реформування галузі, постає питання про недостатність фінансових ресурсів та складність їх залучення, а особливої актуальності набуває проблема визначення джерел їх формування, що з часом тільки загострюється. Існуюча практика фінансування залізничної галузі України недостатньо покриває її потреби на оновлення та модернізацію основних засобів підприємств, їх ефективне функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам зношеності та пошуку джерел і напрямів оновлення основних засобів підприємств залізничного транспорту постійно приділяється значна увага у науковій літературі, ці питання розглядались у працях таких вчених-економістів як: Макаренко М. В., Базавлук А. В., Богомолова Н. І., Дикань В.Л., Чебанова Н. В., Сич С. М., Ільчук В.П., Демченко М.А., Ярмоліцька О. В. [1–7] тощо. Проте, приймаючи до уваги значну кількість публікацій та проведених досліджень в залізничній галузі, в складних економічних умовах, питання щодо пошуку оптимальних джерел для оновлення основних засобів галузі залишається відкритим і вимагає подальшої розробки.

Метою статті є систематизація теоретичних основ фінансування основних засобів підприємств залізничного транспорту, оцінка їх стану, наявності та фінансового забезпечення для ефективної роботи в умовах трансформації галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Залізничний транспорт України є основним складовим елементом транспортного комплексу та невід'ємною части-

ною ритмічної роботи підприємств всіх галузей країни, що сприяє забезпеченню статусу транзитної держави та відповідає підвищенню її економічної безпеки й обороноздатності.

Основними завданнями функціонування залізничних підприємств є забезпечення попиту виробників та населення в повному обсязі, при наявності достатньо високого рівня безпеки та якості транспортного виробництва, що є можливим за умови наявності та ефективного використання основних засобів. Тому, вивчаючи данні аспекти та основні проблеми залізничного транспорту, слід звернути увагу на наявність, стан основних засобів, частку їх зношення та можливості оновлення [9].

Основні засоби підприємства – це матеріальні активи, що використовуються в господарській діяльності підприємства більш ніж один рік та вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом. Виробничі основні засоби беруть участь у виробничому процесі, вартість яких поступово переноситься на вартість виробленої продукції, а відтворення відбувається за рахунок коштів, що визначаються величиною нарахованого зносу і надходять у складі виручки за реалізовану продукцію [6]. Класифікація основних засобів підприємств залізничного транспорту (рис. 1) представлена згідно із Методологічними рекомендаціями П(С)БО 7 «Основні засоби» [12].

Сьогодні залізнична галузь переживає складні часи: резерви технічних потужностей відповідних підприємств майже вичерпані, що є загрозою для задоволення потреб суспільства в наданні послуг перевезення пасажирів та вантажу, недостатні обсяги інвестицій в залізничну галузь, відсутність необхідного інноваційного розвитку, постійне зростання вартості обладнання та матеріалів, які вимагають значних витрат, недостатня державна підтримка тощо.

Так, щорічна потреба залізниці в коштах на ремонт основних засобів та їх модернізацію, електропостачання дорівнює приблизно 1,5 млрд грн: у 2012 р. – 1,85 млрд грн, а вже в період з 2013 р. по 2017 р. така потреба складе 1,55 млрд грн щорічно, а з них 200 – 250 млн грн потрібні на поточні планові ремонти електропостачання, тому від 1,3 млрд грн до 1,8 млрд грн залізниці потребують на оновлення та модернізацію пристроїв електрифікації щорічно. Проте коштів, що закладені фінансовим планом держави, іноді не вистачає навіть на поточний ремонт. Через недофінансування та значне подорожчання матеріалів і обладнання темпи їх старіння перевищують темпи оновлення та модернізації – кількість електрифікованих ліній та обладнання, що працює понаднормативний термін, постійно збільшується. Наприклад, експлуатаційна довжина електрифікованих ліній, що експлуатуються понад нормативний термін – 40 років – зросла з 52% (5012 км) у 2007 р. до 61% (6175 км) у 2012 р., а на початок 2017 р. ця цифра складе 67% або 6820 км [11].

Аналіз стану та ефективності використання основних засобів підприємств залізничного транспорту має першочергове значення в загальній оцінці їх фінансово-економічної діяльності, ефективність використання саме основних засобів здійснює прямий вплив на результативність та економічний розвиток виробничих підрозділів і безпосередньо впливає на основні показники ефективного функціонування залізничного транспорту в цілому, а саме: обсяги перевезень; собівартість запропонованих послуг; чистий прибуток; продуктивність транспортного виробництва; рентабельність функціонування галузі; фінансову стабільність тощо. Основною метою визначеного аналізу є формування резервів для підвищення ефективності використання основних засобів підприємств, пошук джерел для оновлення та розширення

технічної бази, обґрунтування необхідності інвестицій в техніко-технологічне переоснащення та капітальних вкладень.

Рис. 1. Класифікація основних засобів підприємств залізничного транспорту України

Джерело: Методологічні рекомендації по застосуванню основних засобів на підприємствах залізничного транспорту П (С) БО 7 «Основні засоби»

Отже, за ефективного функціонування залізничної галузі потрібен постійний пошук нових шляхів оновлення рухомого складу. В сучасних умовах залізничний транспорт працює з основними засобами, знос яких у середньому дорівнює приблизно 78%, за останні 13 років він зріс на 32 пункти (з 46%). Особливо критичний рівень зношеності на залізниці має саме рухомий склад: пасажирські та вантажні вагони, локомотиви давно відпрацювали свій встановлений нормативний термін корисної дії, що безпосередньо негативно впливає на умови, обсяги перевезення та фінансові результати діяльності підприємств.

Однак з для покращення даної ситуації залізничні підприємства хоча і мають можливість використовувати різні джерела фінансування: власні, кредити банків та міжнародних організацій, доходи від спільної діяльності, лізинг, бюджетні інвестиції, але не завжди спроможні їх залучити. Залізничний транспорт, як провідна га-

лузь економіки, потребує значних інвестицій належного рівня для забезпечення здорового та надійного функціонування даної галузі. Тому потрібно впровадити активну інноваційну та інвестиційну діяльність, що стане головною складовою у досягненні позитивних, довготривалих темпів економічного зростання як реального сектора економіки.

Одним із фінансових механізмів, що сприяв би подоланню критичного стану, в якому перебуває сьогодні галузь, є залучення довгострокових кредитів від вітчизняних банків за прийнятною відсотковою ставкою.

Для вибору раціонального варіанта фінансування основних засобів підприємств, а саме, їх оновлення потрібно враховувати такі основні чинники:

- співвідношення використання позикового та власного капіталу, що відповідно визначає рівень фінансової стійкості та стабільності підприємства;
- вартість довгострокового кредиту в порівнянні з рівнем прибутку, що наперед залежить від оновлення саме основних засобів;
- забезпеченість підприємства власними фінансовими ресурсами для стабільного економічного розвитку галузі в перспективному періоді;
- доступність для підприємства довгострокового кредитування.

На сучасному етапі основними джерелами фінансування залізничного транспорту в Україні є власні внутрішні джерела галузі, а саме – амортизаційні відрахування та прибуток, проте одним із головних питань галузі залишається проведення переоцінки основних засобів для збільшення суми амортизаційних відрахувань як джерела інвестицій в оновлення об'єктів залізниці.

Важливим джерелом фінансування підприємств при акціонуванні є залучення коштів шляхом випуску акцій, серед переваг якого є: безстрокове їх залучення; відсутність забезпечення під емісію акцій; відсутність зобов'язань емітента щодо погашення вартості акцій тощо [14].

У фінансуванні залізничної галузі велику роль відіграє позиковий капітал. За офіційними даними, за червень 2014 року у кредитному портфелі Укрзалізниці найбільшу частку склали кредити, розмір яких складає 57 % (16,4 млрд грн), євробонди становлять 21 % (6 млрд грн), фінансовий лізинг має частку у 12 % (3,6 млрд грн), а облігації – 10 % (3 млрд грн) [6].

Отже, найбільш важливими серед джерел фінансування галузі є банківські кредити. Досвід країн з ринковою економікою свідчить на користь використання банківських кредитів для фінансування діяльності галузі, саме, банки, що виступають у ролі активних інвесторів, дають змогу зосередити значні обсяги залучених фінансових ресурсів, але сьогодні можливості банківської системи в Україні декілька обмежені. З одного боку, це високі відсоткові ставки по кредиту, а з іншого – низький рівень рентабельності діяльності підприємств залізничного транспорту, а тому залучення банківських кредитів є сумнівним. Проте в Україні поширилась альтернативна форма фінансування, така як фінансова оренда – лізинг, однак, за допомогою цього виду фінансування неможливе будівництво нових колій залізниці, електрифікація діючих залізниць, впровадження автоматизованих систем управління тощо [7]. Слід приділити увагу корпоративним облігаціям та єврооблігаціям. Перевагами використання корпоративних облігацій для інвестора можуть бути такі: одержання запланованого доходу і дострокового погашення облігації; зменшення ризику порівняно з акціями; власник облігацій має першочергові переваги в разі банкрутства емітента при задоволенні претензій. Наявні значні переваги для

емітента: емісія облігацій не призводить до втрати контролю над підприємством (на відміну від акцій); дозволяє залучити більш дешеві ресурси тощо [8].

Висновки і пропозиції. Отже, залізнична галузь, виступаючи однією із головних економічних галузей економіки України, забезпечує її обороноздатність як соціальну, політичну та безпосередньо економічну. Для ефективного функціонування галузі потрібно постійно слідкувати за станом основних засобів та їх модернізацією, оновленням рухомого складу та колійного господарства, здійснювати поточний та капітальний ремонт основних засобів, вишукуючи оптимальні джерела фінансування.

Оновлення рухомого складу залізниці за рахунок коштів державного бюджету здійснюється не в повному обсязі, тому необхідним є залучення коштів з інших фінансових джерел. До таких можна віднести як власні кошти, кредитні ресурси, акції, облігації, лізингові ресурси та інші.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макаренко М. Удосконалення умов функціонування залізничного транспорту в умовах реформування / М. Макаренко, А. Стукало // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління. – 2014. – Вип. 29. – С. 115–119.
2. Богомолова Н. І. Підходи до фінансування інвестиційної діяльності залізниць / Н. І. Богомолова, Я. Дегтярьова // Збір. наук. пр. ДЕДУТ. – 2012. – Вип. 19. – С. 154-160.
3. Дикань В. Л. Регулювання економічної діяльності підприємств залізничної галузі / Дикань В.Л., Чебанова Н. В. – Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 25. – 2009. – С. 111.
4. Сич С. М. Інноваційно-інвестиційний розвиток залізничного транспорту: підручник / С.М.Сич, В.П.Пльчук. – К. : Логос, 2007. – 256 с.
5. Демченко М.А. Фінансовий механізм ефективного відновлення основних фондів колійного господарства / Демченко М.А. / Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту: Серія «Економіка і управління». – Вип. 14. – ДЕДУТ, 2012. – 340 с.
6. Ярмоліцька О.В. Методика оцінки стану, ефективності використання основних засобів залізниць та процесів їх відтворення / О. В. Ярмоліцька // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер. : Економіка і управління. – 2013. – Вип. 23-24. – С. 217-225.
7. Фінансові аспекти поліпшення стану основних засобів залізниць України в умовах реформування / І. М. Ломтева, М. П. Сначов, М. Ф. Стрюковатська // Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. Проблеми економіки транспорту. – 2011. – Вип. 2. – С. 84-88. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdnuzt_pet_2011_2_17
8. Інвесторська презентація : Фінансові результати 1п 2014 року. Операційні результати 2014 року [Електронний ресурс] / Укрзалізниця. – Режим доступу : <http://www.uz.gov.ua/about/investors>.
9. Базавлук А. В. Інвестиційний розвиток транспортної компанії та його фінансове забезпечення [Електронний ресурс] / А. В. Базавлук // Бізнес Інформ. – 2012. – № 9. – С. 157-162. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/jpdf/binf_2012_9_31.pdf.
10. Петренко І. П. Корпоративні облігації як джерело фінансування інвестиційних проектів / І. П. Петренко // Вісник кредитно-економічного факультету Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана. – Київ, 2011. – Вип. 1. – С. 84-87.
11. Стратегічний план розвитку залізничного транспорту на період до 2020 року. Режим доступу: <http://mtu.gov.ua/projects/view.php?P=23>
12. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» Редакція від 24.07.2015 року, Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
13. Урядовий портал «Щорічно на модернізацію Укрзалізниці потрібно близько 1,5 млрд грн» Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245778695
14. Шелехов, К. В. Переваги первинного публічного розміщення акцій (ІРО) як інвестиційного інструменту залучення капіталу виробничим підприємством / К. В. Шелехов, А. О. Тарасенко // Ефективна економіка. – Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет – 2012, № 3. режим доступу: [tp://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=1019](http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=1019).

REFERENCES

1. Makarenko M. Udoskonalennya umov funktsionuvannya zalizничного transportu v umovah reformuvannya / M. Makarenko, A. Stukalo // ZbІrnik naukovih prats Derzhavnogo ekonomіko-tehnologіchnogo unіversitetu transportu. Ser. : Ekonomіka I upravlіnnya. – 2014. – Vip. 29. – S. 115–119.
2. Bogomolova N. I. Pіdhodi do finansuvannya Investitsiy dlyalnostі zaliznits / N. I. Bogomolova, Ya. Degtyarova // ZbІr. nauk. pr. DETUT. – 2012. – Vip. 19. – S. 154-160.
3. Dikan V. L. Regulyuvannya ekonomіchnoy dlyalnostі pіdpriemstv zalizничnoyi galuzi / Dikan V. L., Chebanova N. V. – VІsник ekonomіki transportu I promislovostі #25, 2009, s. 111.
4. Sich S. M. Innovatsiyno-Investitsiyний rozvitok zalizничного transportu: pіdruchnik / E. M. Sich. V. P. Ilchuk. – K. : Logos, 2007. – 256 s.
5. Demchenko M.A. Finansoviy mehanіzm efekтивного vіdnovlennya osnovnih fondіv kollynogo gospodarstva / Demchenko M.A. / ZbІrnik naukovih prats Derzhavnogo ekonomіko-tehnologіchnogo unіversitetu transportu: Seriya «Economіka I upravlіnnya» . – VІt. 14. – DETUT, 2012. – 340s.
6. Yarmoltska O.V. Metodika otsіnki stanu, efektivnostі vikoristannya osnovnih zasobіv zaliznits ta protsesіv yih vіdtvorennya / O. V. Yarmoltska // ZbІrnik naukovih prats Derzhavnogo ekonomіko-tehnologіchnogo unіversitetu transportu. Ser. : Ekonomіka I upravlіnnya. – 2013. – Vip. 23-24. – S. 217-225.
7. Finansovі aspekti pіlпshennya stanu osnovnih zasobіv zaliznits UkraYini v umovah reformuvannya / I. M. LomtEva, M. P. Snachov, M. F. Stryukovatska // ZbІrnik naukovih prats DnІpropetrovskogo natsіonalnogo unіversitetu zalizничного transportu Imenі akademіka V. Lazaryana. Problemi ekonomіki transportu. – 2011. – Vip. 2. – S. 84-88. – Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdnuzt_pet_2011_2_17
8. Investorska prezentatsiya : Finansovі rezultati Іp 2014 roku. Operatsiyні rezultati 2014 roku [Elektronniy resurs] / Ukrzaliznitsya. – Rezhim dostupa : <http://www.uz.gov.ua/about/investors>.
9. Bazavluk A. V. Investitsiyний rozvitok transportnoyi kompaniyi ta yogo finansove zabezpechennya [Elektronniy resurs] / A. V. Bazavluk // BІznes Inform. – 2012. – # 9. – S. 157-162. – Rezhim dostupa : http://nbuv.gov.ua/jpdf/binf_2012_9_31.pdf.
10. Petrenko I. P. Korporativnі oblgatsiyi yak dzherelo finansuvannya Investitsiynih proektіv / I. P. Petrenko // VІsник kreditno-ekonomіchnogo fakultetu KiYivskogo natsіonalnogo ekonomіchnogo unіversitetu Imenі Vadima Getmana. – KiYiv, 2011. – Vip. 1. – S. 84-87.
11. Strategіchniy plan rozvitku zalizничного transportu na period do 2020 roku. Rezhim dostupa: <http://mtu.gov.ua/projects/view.php?P=23>
12. Pro zatverdzhennya Polozhennya (standartu) buhgalterskogo obliku 7 «Osnovnі zasobi» Redaktsiya vІd 24.07.2015 roku, Rezhim dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
13. Uryadoviy portal «Schorіchno na modernizatsiyu Ukrzaliznitsі potrbno blizko 1,5 mlrd. grn» Rezhim dostupu : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=245778695
14. Shelehov, K. V. Perevagi pervinnogo publіchnogo rozmschennya aktsiy (IPO) yak Investitsiyного Instrumentu zaluchennya kapitalu virobничim pіdpriemstvom / K. V. Shelehov, A. O. Tarasenko // Efektivna ekonomіka, – DnІpropetrovskiy derzhavniy agrarno-ekonomіchniy unіversitet – 2012, # 3. rezhim dostupu: <http://www.economy.nayka.com.ua/?operation=1&iid=1019>.